



"Cum historia pro securitate!"

**SZEMERE BERTALAN
MAGYAR RENDVÉDELMI-TÖRTÉNELMI
TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG**

✉ : H-1037 Budapest, Haránt utca 12.

☎ : (+36/06-1) 250-6199 ; @ : paradi.jozsef@gmail.com

Web: <http://www.szbmrtt.atw.hu>

A körlevelek megtalálhatók a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság honlapján

Tárgy: Recenzió

**KÖRLEVÉL
(2018-299)**

Tisztelt Tagtársaim, Kedves Szimpatizánsok!
Ezúton tájékoztatlak Benneteket arról, hogy

SÁRÁNDI Tamás erdélyi magyar múzeológus és történész szerzőségével
és dokumentumfeltáró munkájának eredményeként
Csíkszeredán, 2016-ban a ProPrint Kiadó gondozásával
megjelent a

„Levezényelt visszacsatolás.

A magyar katonai közigazgatás Észak-Erdélyben, 1940.”
című kötet

a „*Források a romániai magyarság történetéhez.*” című könyvsorozat részeként.

A kötetet BÁRDI Nándor és L. BALOGH Béni lektorálta.

A könyvsorozat szerkesztőbizottságának a tagjai : BÁRDI Nándor, HUNYADY
Attila, LÖNHÁRT Tamás, NAGY Mihály Zoltán és VINCZE Gábor.

A B/5 méretű, kemény kötésű, RO-ISBN 975 606 55 6091 8 azonosító jellel
ellátott kötet terjedelme 623 oldal.

A címnegyedív után az ajánlás következik. A szerző a kötetet szüleinek aján-
lotta. A kötet az *MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Inté-
zete* és a *Pro-Print Könyvkiadó* közös könyvkiadási programja keretében került ki-
adásra. Az összeállítást és a megjelentetést a *Nemzeti Kulturális Alap* és a *Kisebbségi
magyar közösségek a 20. században* OTKA program támogatta.

A könyv két fő részből áll. Az első részben a szerző mintegy 164 oldalon sok-
oldalúan ismerteti Észak-Erdély visszacsatolása kezdetén 1940. IX. 5-e és 1940. XI.
26-a között megvalósult magyar katonai közigazgatás történetét. A második részben
397 oldalon a téma válogatott dokumentumait mutatja be.

A könyvet a szerző ellátta személynév- és intézménynévmutatóval, valamint
helynévmutatóval is.

A kötet végén az angol és a román nyelvű rezümé található.

Tiszteletre méltó, hogy a kiadó — követve a magyar könyvészeti hagyomá-
nyainkat — nem hagyta el a kolofonoldalt, mint ahogyan az napjainkban számos
magyar kiadó gyakorlatában előfordul.

Ugyancsak a magyar könyvkiadás tudományos művekre vonatkozó hagyomá-
nyait követve a tartalomjegyzék megelőzi a főszöveget.

A „szerző a II. bécsi döntés (1940. VII. 30-án) nyomán megvalósuló Észak-Erdély-i visszacsatoláskor 1940. IX. 5-től 1940. XI. 26-ig megvalósuló katonai közigazgatást 19 fejezetben ismertette. A terület pacifikációja és a kivonuló állam közigazgatásának a magyar közigazgatásba való átvezetése céljából vezette be a magyar kormány — a Felvidék-i és Kárpátalja-i bevonuláshoz hasonlóan, az ott tapasztaltakra figyelemmel — az Észak-Erdély-i katonai közigazgatást. A katonai közigazgatás a Magyar Királyi Honvédség csapatainak a trianoni magyar-román határ átlépésével 1940. IX. 5-én ⁷⁰⁰ vette kezdetét. Csapataink elsőként Szatmárnémetibe és Nagyváradra vonultak be. A csapatok napi 40-50 kilométert haladtak. A székelyföldi bevonulásra a gyors hadtest kapott parancsot. A katonai közigazgatás időszakában Székelyföldön mintegy 10 000 magyar katona és 1 500 ló tartózkodott. Mivel előre látható volt — ami a bevonulás során be is bizonyosodott —, hogy a magyar lakosság örömmámorban üdvözli a honvédeket, ezért a bevonulást előkészítői úgy szervezték meg a menetet, hogy azon alakulat érjen először a településre, amely ott illetve a közelben fog állomásozni. A többi — a távolabbi térségekbe igyekvő — alakulat pedig más utakon, kevésbé lakott térségeken keresztül haladhatott az úticélja felé. A bevonulás 1940. IX. 13-án ért véget Kézdivásárhelyen. A bevonulás során néhány kisebb atrocitás ugyan előfordult, szervezett ellenállást azonban a Magyar Királyi Honvédségnek nem kellett leküzdenie.

Az utókorra Észak-Erdély katonai közigazgatására vonatkozóan két komplex tartalmi szabályozás maradt fenn. Ezek:

- *Utasítás a katonai közigazgatás megszervezésére a felszabaduló Erdély területén.* Budapest, 1940, Stádium.

- *Segédlet a katonai közigazgatás és hadtápszolgálat ellátására.* Budapest, 1940, Stephaneum.

A szerző ezen szabályozásokban foglaltakat vetette össze a korabeli eseményekkel a magyar és a román levéltári források, a korabeli sajtó, illetve korábbi feldolgozásokban foglaltak felhasználásával.

Az Észak-Erdély-i katonai közigazgatás eseményeinek a bemutatása, illetve megértése érdekében a szerző vizsgálta:

- a katonai és a politikai vezetés viszonyát a vizsgált időszakban;
- a katonai közigazgatás kiépülését, szervezeti felépítését, első intézkedéseit, működését;
- az atrocitások, az internálások és a kiutasítások, továbbá a Dél-Erdély-i menekültek témáját,
- a magyar, a román, a német és a zsidó lakosság, továbbá az egyházak viszonyát a katonai közigazgatáshoz;
- a földtulajdonlás témáját;
- az oktatáspolitikát.

A jegyzetek hivatkozásokat és magyarázó szövegeket, illetve ezek kombinációit tartalmazták lábjegyzet formájában. A hivatkozás tartalmú jegyzetek rövidítések, melyek oldása a forrás- és irodalomjegyzékben valósul meg, bár az első előfordulás

esetében a szerző így is az egyszerűsített bibliográfiai leírás teljes bibliográfiai adatsorát tüntette fel. A szerző a dokumentumokban is készített jegyzeteket. A főszöveg és a dokumentumok jegyzetei azonban nem keverednek, számozásuk elkülönül. A főszöveg 847, míg a dokumentumok — amelyek tematikusan csoportosítottak és a jegyzetszámozásuk is csoportonként indul — összesen 659 jegyzetet tartalmaznak.

Az alkotó valamennyi témakört alaposan és sokoldalúan vizsgálta és értékelte. A szerző kutatása során 6 romániai és 3 magyarországi levéltár 35 gyűjteményét vizsgálta át. Forrás- és irodalomjegyzékét hármas csoportosításba rendezte: forrásközlések és statisztikák, összefoglaló művek, tanulmányok.

A „forrásközlések és statisztikák” csoportban 34 mű — 18 magyar, 16 főként román nyelvű alkotás — szerepel. E csoportosítás összetétele meglehetősen heterogén, hiszen a diplomáciai dokumentumok gyűjteményétől az irodalmi lexikonon át, a közlönyökkel bezárólag többféle írásmű típust tartalmaz. Az „Összefoglaló művek” csoportba 60 szerző tollából 62 feldolgozás szerepel, köztük 24 idegen nyelvű mű. A szerző e csoportba tüntette fel a vonatkozó tartalmú honvédségi szabályozásokat és összefoglaló jelentéseket is.

A „Tanulmányok” csoportban 71 szerzőtől 100 alkotás szerepel, közülük 9 idegen nyelvű alkotás.

Az idegen nyelvű művek döntő többsége mindhárom csoportban román. Csúpan 1-2 angol vagy német nyelvű mű szerepel a forrás- és irodalomjegyzékben.

A forrás- és irodalomjegyzék nem teljes abban a tekintetben, hogy a vonatkozó tartalmú jogforrások jegyzékét nem tartalmazza, bár a szövegben és a jegyzetekben ezek a források szerepelnek. A kéziratok is csak foghíjasan kaptak helyet a forrás- és irodalomjegyzékben. VARGYAI Gyula kézírata — bár a jegyzetapparátusban szerepel — a forrás- és irodalomjegyzékből kimaradt. A szerző a témakörre vonatkozó szakirodalmat jegyzetapparátusában teljességre törekvően tüntette fel, abban a szakterület mérvadó alkotásai szerepelnek.

A kötetben megjelentetett tanulmány gazdagon illusztrált. Az erdélyi magyar katonai közigazgatás szervezeti felépítését színes elvi vázlat illusztrálja. 19 színes grafikon és 6 táblázat teszi szemléletessé a tanulmányban foglaltakat. A grafikonok és a táblázatok sorszámmal és címmel is rendelkeznek. A szerző azokat a vonatkozó szövegrészben helyezte el. Ebből fakadóan célszerű lett volna jegyzékét is készíteni azokról, ami jelentősen megkönnyíthette volna a megkeresésüket. Az illusztrációk azonban így is kiválóan betöltik a szerepüket, azaz elősegítik a leírtak jobb megértését.

Az úgynevezett bibliográfiai leírások adatai esetenként hiányosak. Nem egyértelmű, hogy a hiányzó bibliográfiai adat sajtóhiba, vagy pedig a kiadvány is nélkülözi azt az adatot. Szerencsésebb lett volna ilyen esetekben a hagyományos — latin eredetű — magyar hagyományok szerinti rövidítéseket használni [s.n. (sine nomine) = kiadó nélkül ; s.l. (sine loco) = hely nélkül ; s.a. (sine anno) = év nélkül]. A jegyzetapparátusban a szerző tudományos társaságunk két tagjának dr. SUBA Jánosnak egy tanulmányára és dr. SZAKÁLY Sándor könyvei közül 3 kötetre több alkalommal is hivatkozott.

A szerző az objektív történelemszemlélet talaján állva igyekezett a feltárt dokumentumok pártatlan vizsgálata nyomán elfogulatlan véleményt kifejteni, hiszen a téma korábbi feldolgozásainak egy része sovíniszta felhangoktól sem volt mentes.

A tanulmány 161 oldal terjedelmű (19-179.p.) szövegében a 177. oldalon a zsidó lakosság kapcsolatos összegzés egy részében a szerző lényegében állást foglal arról, hogy a Kamenyec-podolszkij-i kitoloncolás nem tekinthető a holokauszt részének. „Ha az 1941-es Kamenyec-podolszkij-i deportálást tartják a magyarországi holokauszt előfutárának, akkor a csíkszeredai kitoloncolásokat tekinthetjük Kamenyec-Podolszkij előjátékának.” E megállapítást ugyan nem lehet sommásnak tekinteni, hiszen a szerző feltételes módot használ, illetve az „előfutár” és az „előjáték” szavakat használta, amelyek árnyalják a mondandóját. Ettől függetlenül azonban magam sem tartom szerencsésnek a holokauszt tartalmának a kiszélesítését, mert ezáltal a fogalom relativizálódik. A felhígított tartalmú holokauszt mást jelent mint az eredeti értelmű és az is kétséges, hogy ezen esetekre egyáltalán alkalmazható-e ez a kifejezés.

A kötet dokumentumgyűjtemény, bár kétség kívül ékessége a jól megírt tanulmány. A dokumentumok alkotják a kötet fő részét. A szerző 388 oldalon 143 dokumentumot közölt. A dokumentumokat 10 tematikus csoportba gyűjtötte, a csoportokon belül pedig kronológiai sorrendet alakított ki. Négy erdélyi levéltár anyagaiból összesen 85 dokumentumot, a budapesti és bukaresti levéltárakból pedig 58 dokumentumot jelentetett meg a szerző. Az alkotó igyekezett úgy összeválogatni a dokumentumokat, hogy azok a katonai közigazgatás előzményeit és ebben az időben történtek utóéletét is érzékeltessék.

A források hézagossága miatt a dokumentumösszeállítás ugyan mozaikszerű, azonban így is érzékelteti az eseményeket és azok lényegét. Az árnyalt bemutatásnak köszönhetően az erdélyi katonai közigazgatásról szóló kötet meghaladja a román történetírás fő vonulata által sugalt „szenvedéstörténeti” megközelítést.

A kötet előnyei közé tartozik, hogy kiadásával elérhetővé váltak a téma legfontosabb dokumentumai, mivel az erdélyi és a közép-magyarországi levéltárak még nincsenek abban a helyzetben, hogy az iratanyagokat maradéktalanul digitalizálják és a világhálón elérhetővé tegyék.

A dokumentumok a jegyzeteikben tartalmazzák a hátoldalukon található feljegyzéseket.

A kötet végén található „Személynév- és intézménynév mutató”-ban található többletinformációk jól használhatóak a dokumentumok értelmezésekor.

A kötet — több évi kutatómunka során létrehozott — kéziratát a Magyar Tudományos Akadémia Kisebbségkutató Intézetében 2015. IX. 29-én véleményezték.

A kötetet — mivel színvonalas és témájában a korábbi feldolgozásokat összegző, valamint új kutatási eredményeket ismertető mű — mindenkinek a figyelmébe ajánlom, aki érdeklődik a magyar nemzet történelme iránt és nyitott a prekonceptiómentes bemutatása tekintetében.

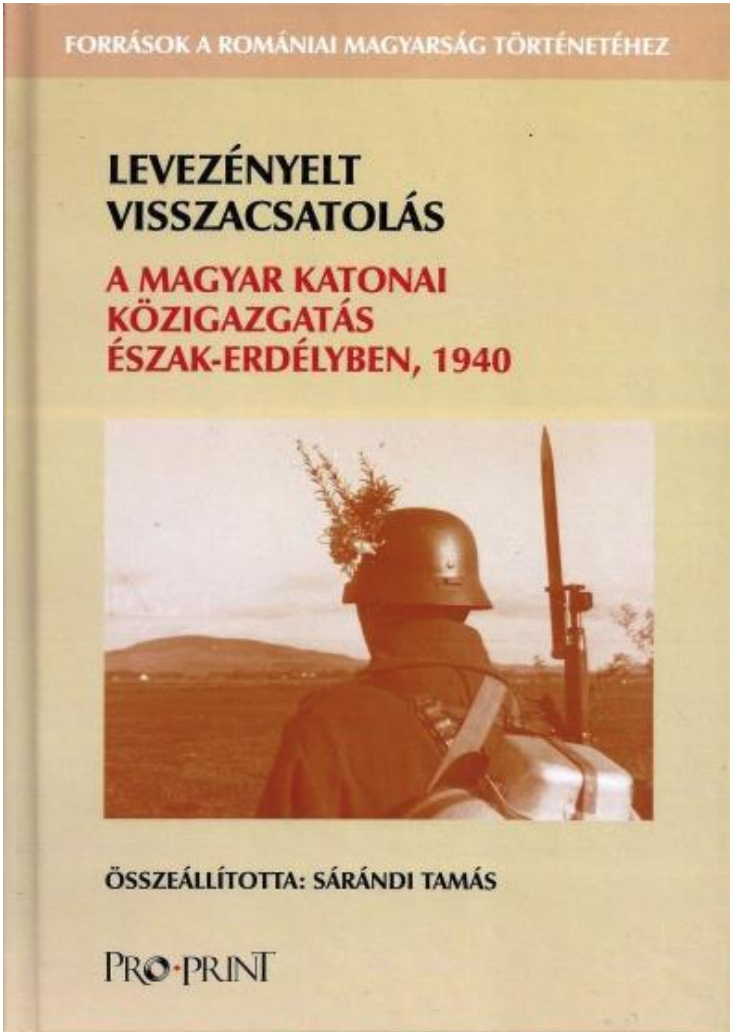
Felhívom továbbá a kutatási témaválasztás előtt álló, tudományos fokozatvédes témaköre megválasztásának a döntésével foglalkozó alkotótársaim figyelmét

arra, hogy a területvisszacsatolásokban a magyar rendvédelmi testületek feladatainak a kutatását még nem végezték el, bár részeredmények már születtek.

Nemzeti rendvédelem-történetünk érdekében kifejtett tevékenységekhez további eredményeket kívánok!

Budapest, 2018. VIII. 17.

Dr. PARÁDI József
a társaság elnöke



SÁRÁNDI Tamás könyvének bemutatóján.



SÁRÁNDI Tamás (1981 -), muzeológus, a Maros Megyei Múzeum munkatársa. Kutatási területe a két világháború közötti Erdély története.

Válogatások SÁRÁNDI Tamás írásaiból.

1. Észak-Erdély 1940-1944 közötti története a román történetírásban. *Limes: tudományos szemle*. XIX.évf. (2006) 2.sz. 131-137.p. HU-ISSN 0238-9266.
2. Kísérletek a szatmári svábok visszánémetesítésére a két világháború között. 295-319.p. In NAGY István — KUTNYÁNSZKYNÉ Bacskai Eszter (szerk.): *Németek a Kárpát-medencében konferencia anyaga*. Bonyhád, 2009, Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium és Kollégium. 528 p. HU-ISBN 978 963 88 4010 3. / Bonyhádi evangélikus füzetek, 2./ HU-ISSN 2060-0933.
3. Kisebbségpolitika a közigazgatási gyakorlatban a katonai közigazgatás idején Észak-Erdélyben. *Limes: tudományos szemle*. XXIII.évf. (2010) 2.sz. 75-96.p. HU-ISSN 0238-9266.
4. Fejezetek az észak-erdélyi magyar katonai közigazgatás történetéből. *Limes: tudományos szemle*. XXV.évf. (2012) 2.sz. 65-85.p. HU-ISSN 0238-9266.
5. Nemzetiségpolitikák mérlege. A magyar és a román lakosságot 1940-1944 között ért sérelmek vizsgálata a német-olasz tiszti bizottságok működésének tükrében. *Magyar kisebbség*. XX.évf. (2014) 1.sz. 73-128.p. HU-ISSN 1224-2292.
6. „Zsidóbarátok és szabadkőművesek előnyben”? Egy erdélyi napilap esete a magyar katonai közigazgatással 1940-ben. *Médiakutató*, XVI.évf. (2016) 1.sz. 47-57.p. HU-ISSN 1586-8389.